Julkinen sektori / Sari Jokikallas 17.9.2020

Eduskunnan hallintovaliokunta

Viite Hallintovaliokunnan pyyntö kirjallisesta asiantuntijalausunnosta hallituksen esityksistä HE 87/2020 vp ja HE 114/2020 vp

Asia **HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE TYÖLLISYYDEN EDISTÄMISEN KUNTAKOKEILUSTA**

Valtioneuvosto antoi 4.6.2020 eduskunnan käsiteltäväksi hallituksen esityksen (HE 87/2020 vp) eduskunnalle laiksi työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta ja 27.8.2020 täydentävän esityksen (HE 114/2020 vp).

Ammattiliitto Pro ry esittää hallituksen esityksistä asiantuntijalausuntonaan seuraavaa:

Keskeiset esitykset

Pyrkimykset työllisyysasteen nostamiseen, syrjäytymisen vähentämiseen ja osallisuuden vahvistamiseen ovat sekä yksilön että yhteiskunnan näkökulmasta tärkeitä. **Kannatamme alueellisesti ja kohderyhmältään laajan kokeilun järjestämistä, koska aiemmin toteutetut kokeilut eivät ole tuottaneet riittävää ja luotettavaa tietoa kuntien roolin kasvattamisen vaikutuksesta työllisyyskehitykseen.**

Työvoimapalvelujen järjestämisvastuu ja viranomaistoimijoiden välinen työnjako ei saa olla loputtoman yhteiskunnallisen keskustelun ja pallottelun kohde, vaan painopiste on oltava palvelujen asiakaslähtöisessä kehittämisessä. **Kuntakokeilun päättymisen 30.6.2023 jälkeen on kyettävä tuottamaan laadukasta tietoa, jonka pohjalta pystytään tekemään kestäviä poliittisia ratkaisuja työhallinnon tulevaisuudesta, koska tuloksentekijät tarvitsevat työrauhan ja asiakkaat parhaan mahdollisen tuen työllistymisessä.**

Hallituksen esityksen vaikutusten arvioinnissa todetaan, että kohderyhmään kuuluvien työllistymisprosessit voivat olla pitkäkestoisia ja vaikutukset voivat konkretisoitua vasta kokeilujen päättymisen jälkeen. Ylipäänsä yksiselitteisten työllisyysvaikutusten arvioiminen tulee olemaan vaikeaa. **Tästä syystä mittariston laadintaan, seurantaan ja arviointiin tulee valjastaa maan parhaat voimat.**

Hallituksen esityksen valmistelun aikana on työllisyystilanne vaikeutunut entisestään ja asiakkaiden määrä kasvanut dramaattisesti koronapandemian vuoksi. Vaikutusten kestoa ja syvyyttä tai toipumiseen tarvittavaa aikaa on vaikea ennustaa. Se tiedetään, ettei korona kohtele ihmisiä tasa-arvoisesti, vaan jo valmiiksi heikommassa asemassa olevat kärsivät eniten. Toimialakohtaiset ja samalla alueelliset erot ovat suuria. **Valmistelussa on selvitettävä mekanismit, joilla kokeilun aikana äkillisesti muuttuviin tilanteeseen (esim. asiakkaiden määrässä) kyetään sekä kokeilualueilla että työ- ja elinkeinotoimistoissa ketterästi vastaamaan.**

Ammattiliitto Pro
Työpajankatu 13 A, PL 183, 00581 Helsinki
p. (09) 172 731, f. (09) 1727 3330, etunimi.sukunimi@proliitto.fi
y-tunnus 0215350-2

Proliitto.fi

Julkinen sektori / Sari Jokikallas 17.9.2020

Resurssit

Kokeilu aiheuttaisi valtiolle yhteensä 9,3 miljoonan euron lisäkustannukset, jotka koostuisivat aluehallintoviraston suorittaman kokeilualueiden valvonnan lisäresurssitarpeesta (325 000 euroa), työ- ja elinkeinotoimistojen käyttämien asiakastietojärjestelmien käyttöoikeuksien laajentamisesta ja käytön tuesta (6,9 miljoonaa euroa) sekä Kehittämis- ja hallintokeskuksen (KEHA-keskus) lisätyöstä ja kokonaisviestinnästä (yli 2 miljoonaa euroa).

Täydentävällä hallituksen esityksellä ei olisi kustannuksia lisääviä tai vähentäviä vaikutuksia.

Korostamme, että kuntakokeilun laajuuden ja moniulotteisuuden vuoksi on sitouduttava turvaamaan KEHA-keskuksen resurssien riittävyys koko kokeilun ajan. KEHA-keskuksen rooli hyvän työnantaja- ja henkilöstöpolitiikan toteuttamisessa sekä sopimus- ja neuvottelutoiminnassa ja henkilöstöasioiden valmistelussa on suuri ja keskeinen.

Kokeilun ei ennakoida lisäävän valtakunnallisen työ- ja elinkeinohallinnon asiakaspalvelukeskuksen asiakasmääriä. Toisaalta todetaan yhteydenottojen voivan kokeilun käynnistymisvaiheessa lisääntyvän, koska asiakkailla on todennäköisesti epätietoisuutta ja asioiden varmistamisen tarvetta. Asiakkaiden käyttäytymistä ja yhteydenottojen kanavoitumista on mahdoton näin mittavassa muutostilanteessa ennustaa. Kokeilun kohderyhmässä on eniten henkilökohtaista tukea tarvitsevia asiakkaita, joille koko palvelujärjestelmä voi olla vieras. **Kokeilun käynnistyessä ja sen aikana on varmistettava, että neuvontapalvelut toimivat kaikilla kanavilla ja matalalla kynnyksellä. Lisäresurssitarpeeseen on sen ilmaantuessa kyettävä vastaamaan nopeasti.**

Korona on todistus muutoksen yllätyksellisyydestä ja nopeudesta. **Työvoimapalvelujen nykyiset voimavarat on jaettava sekä mahdolliset lisäresurssit suunnattava oikeudenmukaisesti.** Kokeilualueiden omat resurssit ja muu panostus kokeiluun on edelleen epäselvä. Samalla se herättää epäilyjä kuntien vaikuttimista olla kokeilussa mukana. **Siirtämällä valtion henkilöstöä paikasta toiseen ei työllisyyspolitiikan suuntaa muuteta ja tuloksia paranneta.**

Henkilöstön asema

Kokeilun henkilöstövaikutusten mittakaavaa kuvaa hyvin hallituksen esityksen arvio siirtyvän henkilöstön määrästä. Yhteensä kokeilualueille siirtyisi noin 1 000 valtion virkamiestä.

Työ- ja elinkeinotoimistojen henkilöstön siirtyminen kokeilualueille tapahtuisi siirtyvän asiakasmäärän suhteessa valtion virkamieslain (750/1994) 20 §:n nojalla. Siirto edellyttäisi siirtyvän virkamiehen ja vastaanottavan kokeilualueen suostumuksen. **Jos virkamies ei tehtäviensä mukana siirtyisi ja hänelle ei kyettäisi osoittamaan kokeilun ajaksi muita tehtäviä, on lomautetuksi tuleminen mahdollista. Korostamme, että lomautukset on pyrittävä välttämään kaikin mahdollisin keinoin.**

Henkilöstön aseman turvaamiseksi on keskeistä, että palvelussuhde työ- ja elinkeinotoimistoon säilyy ja palkkauksen ja muiden palvelussuhteen ehtojen osalta noudatetaan valtion virka- ja työehtosopimusta.

Ammattiliitto Pro
Työpajankatu 13 A, PL 183, 00581 Helsinki
p. (09) 172 731, f. (09) 1727 3330, etunimi.sukunimi@proliitto.fi
y-tunnus 0215350-2

Proliitto.fi

Julkinen sektori / Sari Jokikallas 17.9.2020

Kokeilu vastaisi siirtyvän henkilöstön päivittäisestä lähiesimiestyöstä ja työnjohdosta. Hallinnollinen esimies olisi työ- ja elinkeinotoimistossa. Järjestely on haastava. **Työnjohdollisen ja hallinnollisen esimiehen välillä tarvitaan saumatonta ja tiivistä yhteistyötä sekä hyvää ja oikea-aikaista yhteistoimintaa kaikilla tasoilla. Henkilöstöjohtamiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota.**

Kokeilualueille siirtyvä henkilöstö olisi työ- ja elinkeinotoimistojen luottamusmiesjärjestelmän piirissä. Luottamusmiehille on varmistettava toimintaedellytykset ja ajankäyttö, joka vastaa todellista tarvetta.

Henkilöstön siirtyminen ja asema on kuvattu hallituksen esityksessä sellaisella tarkkuudella, kun se valmisteluvaiheessa on mahdollista. Yhteistoimintaneuvottelut on käynnistetty asiamukaisesti ja ammattitaitoisesti. KEHA-keskus on tuottanut keskitetysti ohjeistusta ja materiaalia muutoksen tueksi. **Koska kokeilun aikana saattaa tulla esille asioita, joissa menettelytapoja on tarve valtakunnallisesti täsmentää, olisi KEHA-keskuksen osuus ja valtuudet henkilöstöhallinnossa syytä hallituksen esityksessä todeta.**

Yhteistyö

Työ- ja elinkeinotoimistolla ja sen toimialueella olevalla kokeilualueella olisi keskinäinen lakiin kirjattu yhteistyövelvollisuus kaikissa alueen työllisyyden edistämisen kannalta merkityksellisissä asioissa. Vaikutusten arvioinnissa (s. 28) viranomaisyhteistyön tarpeen ennakoidaan kuitenkin vähentyvän ja vapautuvalla resurssilla ja sen kohdentamisella joko työ- ja elinkeinotoimistoille tai kokeilualueille spekuloidaan erikoisella tavalla. **Yhteistyön vaatimista resursseista saa hallituksen esityksen perusteella ristiriitaisen käsityksen.**

Yhteistyöhön sisältyy velvoite perustaa erillinen yhteistyöelin. **Yhteistyöelimessä on tarpeen olla henkilöstön edustus.**

Yhteistyövelvoitteen sisältö on kuvattu suhteellisen yksityiskohtaisesti lakiehdotuksen 22 pykälässä. Tehtäviin kuuluisi mm. asiakkaan oikeuksien toteutumisen seuranta. Työkaluihin, joilla oikeuksien toteutumista seurataan tai asiakkaisen yhdenvertainen kohtelu varmistetaan ei ole viittauksia. **Pitäisi luoda kokeilun aikainen omavalvontajärjestelmä, koska jälkikäteen tapahtuvalla valvonnalla ei kyetä reaaliaikaisiin korjaaviin liikkeisiin.**

Valvonta

Kunnille siirtyvien palvelujen järjestämisen ja tuottamisen valvonta kuuluisi aluehallintovirastolle, kuten kunnan lakisääteisten tehtävien valvonta muutoinkin. Tehtävä ehdotetaan keskitettäväksi Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirastoon. **Ehdotus on perusteltu ja luonteva.**

Hallituksen esityksessä todetaan, että lainsäädännön tulkintojen eriytyminen voi johtaa työttömien yhdenvertaisuuden vaarantumiseen kokeilun aikana. Valvonta keskittyisi juuri yhdenvertaisuuden toteutumiseen työttömyysturva-asioissa. Lakiehdotuksen pykälässä 23 kuvataan valvonnan olevan kantelujen tutkimisen lisäksi aktiivista riskiperusteista ja valvontasuunnitelmaan perustuvaa valvontaa. Valvontaan voisi liittyä myös tarkastuskäyntejä. **Valvonnan laajuuden huomioon ottaen aluehallintovirastolle osoitetun lisäresurssin riittävyys herättää epäilyä.**

Ammattiliitto Pro
Työpajankatu 13 A, PL 183, 00581 Helsinki
p. (09) 172 731, f. (09) 1727 3330, etunimi.sukunimi@proliitto.fi
y-tunnus 0215350-2

Proliitto.fi

Julkinen sektori / Sari Jokikallas 17.9.2020

Aluehallintovirastolla olisi käytössään voimakkaat pakkokeinot. **Korostamme kuitenkin työ- ja elinkeinotoimiston ja kokeilualueen yhteistyön merkitystä yhdenvertaisuuden varmistamisessa.**

Muut huomiot

Kuntakokeilun on määrä käynnistyä pääosin 1.1.2021 ja täydentävässä haussa mukaan tulleiden alueiden osalta laki tulisi voimaan vasta 1.3.2021. Aikataulutus saattaa aiheuttaa lisäpaineita käynnistysvaiheessa mm. asiakkaiden ohjaamisessa ja neuvonnassa, joka on huomioitava. **Aikataulutukseen liittyvä epäsymmetria on huonoa valmistelua.**

Niko Simola
Johtaja

Sari Jokikallas
Sopimusalavastaava/asiantuntija

Ammattiliitto Pro
Työpajankatu 13 A, PL 183, 00581 Helsinki
p. (09) 172 731, f. (09) 1727 3330, etunimi.sukunimi@proliitto.fi
y-tunnus 0215350-2

Proliitto.fi